

RAPPORT ‘Het mooiste beroep’

Luca De Coninck, Pieter Demeyer, Amandine Jopek en Stéphanie Vanderheeren

Het lerarentekort in het onderwijs is al enkele jaren een punt van grote zorg. Toch stellen we iets opvallends vast. Ondanks de vele obstakels, is de jobtevredenheid van de leraar hoog. Deze schijnbare tegenstrijdigheid roept de vraag op: wat motiveert leraren om in het onderwijs te blijven? Teacher Tapp Vlaanderen legde deze vraag voor aan niemand minder dan de leraar zelf. De resultaten bieden een unieke blik in het hart en het hoofd van de onderwijzer.

Dit rapport peilt naar de drijfveren van leraren om in het onderwijs te blijven. Ons onderzoek vormt een waardevolle bron voor onderwijsprofessionals, beleidsmakers, lerarenopleiders, jongeren die leraar willen worden, en iedereen die geïnteresseerd is in het begrijpen van de drijvende krachten achter het leraarschap. Het werpt een licht op de gedreven professionals die zich dagelijks met passie inzetten voor de jonge generatie en – bij uitbreiding – de samenleving.

In dit rapport staat enerzijds hoe dit onderzoek tot stand is gekomen (achtergrond en methodologie) en anderzijds biedt het een overzicht van de redenen om voor onderwijs te kiezen.

Achtergrond

Het lerarentekort is voelbaar op grote schaal: niet alleen in Vlaanderen maar ook internationaal (OECD, 2017; Statista, 2023; Craig, Hill-Jackson & Kwok, 2023). Teacher Tapp stelde eerder al vast dat leraren kreunen onder de werkdruk en planlast. De vraag naar kleinere klasgroepen, minder administratie, en meer tijd voor professionalisering en overleg, is hoog (De Bruyckere, De Meyer & Vanassche, 2021). Gebrekkige aanvangsbegeleiding en negatieve beeldvorming in de media maken het beroep er bovendien niet aantrekkelijker op.

Anderzijds blijkt uit een recente studie van de preventiedienst IDEWE dat bijna 9 op de 10 leraren tevreden zijn met hun beroep, waarmee ze zelfs de tevredenheid in andere sectoren overtreffen (Godderis, Schouteden, Vandenbroeck et al., 2023). Heel wat leraren staan dagelijks met hart en ziel voor de klas. Het Teacher Tapp Team ging op zoek naar wat hen drijft door een grote steekproef van onderwijsprofessionals te bevragen.

Methodologie

De Teacher Tapp Vlaanderen app (TTVL) stelt elke dag (minstens) drie vragen over onderwijs aan onderwijsprofessionals over heel Vlaanderen. Deze vragen komen uit de dagdagelijkse praktijk en worden ook gevoed door de actualiteit. De app kreeg sinds de opstart op 5 oktober 2020 al bijna 10.000 aanmeldingen. De responsgraad fluctueerde het voorbije schooljaar tussen de 1000 en 1400 respondenten op dagelijkse basis. Dit komt neer op bijna 1% van alle onderwijsprofessionals in Vlaanderen. We monitoren welke groepen binnen het onderwijs meedoen (bv. op basis van de opdeling kleuter/lager/secundair, geslacht, leeftijd ...), en zien een mooie spreiding die aanleunt bij de Vlaamse onderwijspopulatie. Teacher Tapp-gebruikers maken zelf de keuze om al dan niet deel te nemen aan de vragen. Dit houdt wel in dat er sprake is van een vorm van zelfselectie, wat mogelijk een vertekening van de resultaten kan opleveren.

“**Wat zijn voor jou de belangrijkste redenen om in het onderwijs te blijven?**”, was de optionele open vraag die we in mei 2023 voorlegden in de app. Maar liefst 362 respondenten namen de tijd om hierop een antwoord te formuleren. Een analyse van deze antwoorden leidde tot het distilleren van een aantal **thematische clusters** die tot stand kwamen door het samenbrengen van gelijkaardige redenen:

Drijfveren van leraren

De leerlingen

Deze cluster omvat motivaties die te maken hebben met de interactie leraar-leerling, en met de impact op de leerlingen. We maakten hier bewust een aparte categorie van omdat de meerderheid van de onderwijsprofessionals ‘voor de leerlingen’ als expliciete reden aangaf.

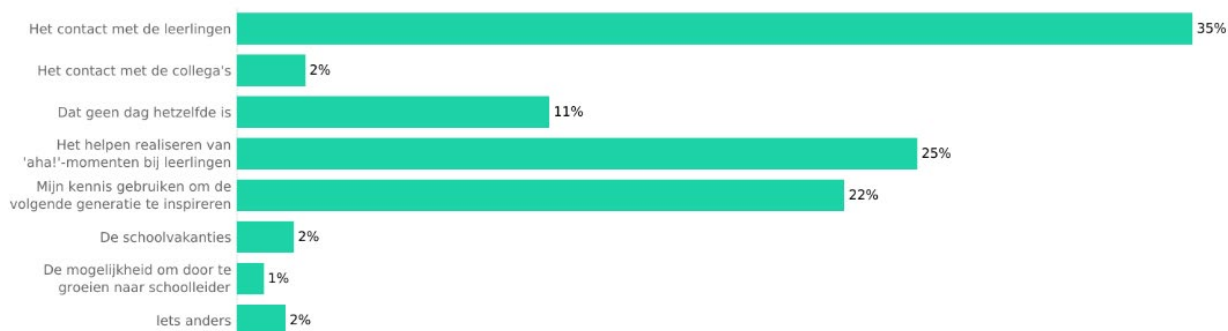

Citaat gebruiker

“Je kan het verschil maken in iemands leven en dit is in weinig jobs op zo'n grote schaal het geval.”

De reden ‘**voor de leerlingen**’ was met grote voorsprong het meest gegeven antwoord (n = 146/362). Vooral de dankbaarheid die leerlingen geven, en de liefde voor kinderen/jongeren werd als argument gebruikt. Een andere reden die vaak genoemd werd, is ‘**contact met de leerlingen**’ en de dynamiek die dat met zich meebrengt. Leraren bouwen doorgaans sterke banden op met hun leerlingen. Wanneer deze relaties diepgaand en betekenisvol zijn, spelen leraren een belangrijke rol in het leven van hun leerlingen, soms zelfs nadat die de school al hebben verlaten. Wanneer we in 2022 bevroegen in de app om één favoriet aspect van leraar zijn aan te duiden, werd contact met leerlingen het meest gekozen.

Wat is jouw favoriete aspect van leraar zijn?

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 1.244 leraren op 16-04-2022

Leraren zijn daarnaast, samen met de ouders, de eerste waarnemers van de ‘**groei van leerlingen**’. Actief kunnen bijdragen aan deze groei is een belangrijke motivatie voor veel leraren om hun beroep te blijven uitoefenen. De reden ‘**leerlingen iets bijbrengen**’ legt meer de nadruk op de kennisoverdracht, en het bijdragen tot het leerproces, zowel inhoudelijk als sociaal-emotioneel. Het moment waarop een leerling iets nieuws begrijpt of een persoonlijke doorbraak heeft, kan buitengewoon bevredigend zijn (de zogenoemde ‘aha-momenten’). Ook enerzijds het kunnen

‘**motiveren van leerlingen**’ en anderzijds het werken met gemotiveerde leerlingen, geeft energie aan velen.

Citaat gebruiker

“Ik ben gepassioneerd om samen met mijn collega's een nieuwe generatie klaar te stomen voor hun toekomstige carrière / leven. Ik haal hier voldoening uit waardoor naar school gaan niet aanvoelt als werken.”

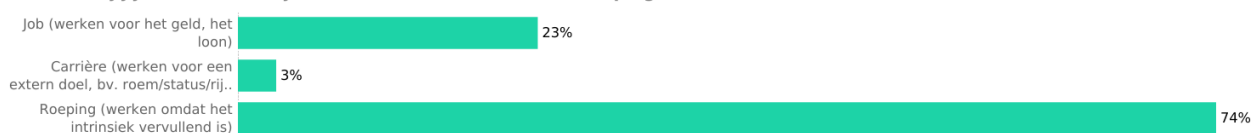
Heel wat onderwijsprofessionals hebben het gevoel dat ze zo **het verschil kunnen maken voor (een aantal) leerlingen**, en halen hier veel voldoening uit. Dit is gekoppeld aan de cluster ‘zingeving’, waar we in het volgende deel dieper op ingaan.

Zingeving

In deze cluster zitten motivaties die te maken hebben met de diepgaande invloed die leraren kunnen hebben op het leven van anderen, en hun bijdrage aan de samenleving.

Een antwoord dat vaak terugkwam, was “**Ik doe het gewoon graag**”. We lazen heel wat reacties zoals: ‘Het is mijn droomjob’, ‘Het is mijn roeping’, ‘Onderwijs is mijn ding’, ‘Het is wie ik ben’ ... De respondenten spreken over passie, werkplezier, en trots zijn om leraar te zijn. Dit wordt mee onderbouwd door onderstaande resultaten die dateren van voor dit rapport.

Beschouw jij je werk als een job, als een carrière of als een roeping?

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 1.625 leraren op 13-05-2021

Er wordt wel eens gezegd dat leraar/docent zijn een droomjob is. Maar vind jij dat ook?

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 1.361 leraren op 20-03-2022

Stelling: ik vind mijn job waardevol.

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 1.198 leraren op 18-03-2023

Stelling: ik ben trots op mijn beroep.

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 1.155 leraren op 27-05-2023

Ook **'iets betekenen voor de samenleving'** wordt meermaals vernoemd: impact hebben, bijdragen aan iets belangrijks, meewerken aan de toekomstige generatie, nuttig zijn, het verschil maken, de wereld verbeteren, enzovoort. Het onderwijs is een fundamentele pijler van elke samenleving, en daarin hebben leraren een belangrijke functie te vervullen: ze dragen bij aan het vormen van burgers die actief deelnemen aan deze samenleving. Het feit dat leraren een rol spelen in de toekomst van hun leerlingen kan veel betekenis aan hun werk geven.

Stelling: Ik lever een waardevolle bijdrage aan de samenleving door mijn job.

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 1.069 leraren op 30-09-2021

Geeft jouw job jou het gevoel dat je iets kan bereiken?

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 1.256 leraren op 13-02-2023

Een aantal respondenten hebben het over **'idealisme'**. Leraren die idealistisch zijn, geloven vaak sterk in het belang van onderwijs en de positieve impact die ze kunnen hebben op hun leerlingen (en de samenleving als geheel). Deze overtuiging kan bijdragen aan een gevoel van zingeving door het werken aan een hoger doel: het helpen van jonge mensen om te leren, te groeien en hun

potentieel te bereiken. Ook het **'sociaal aspect'** kwam geregeld aan bod. Het onderwijs is dan ook een sociaal beroep bij uitstek: leraren hebben dagelijks contact met verschillende partijen, zoals leerlingen, directie, collega's, ouders en externen. Goed kunnen **'samenwerken'** maakt daar een belangrijk deel van uit. Door voor gemeenschappelijke doelen te gaan, kunnen leraren zich onderdeel voelen van een gemeenschap. Het gaat over 'samen school maken'.

Citaat gebruiker

“De kinderen komen graag naar school. Ik geniet ervan om hun blije gezichten te zien, samen op ontdekking te gaan, te leren van elkaar. Om dit te doen in een zalig team van collega's maakt mijn hart helemaal warm!”

'Autonomie' wordt door velen benoemd als cruciaal in de job. Veel leraren ervaren dan ook dat ze veel zeggenschap hebben over hun onderwijspraktijken en besluitvorming. Het voelt goed om de regie te hebben in eigen klas, om verantwoordelijkheden toebedeeld te krijgen, en een bepaalde mate van vrijheid te krijgen met betrekking tot aanpak. Autonomie draagt bij tot zingeving doordat het individuen in staat stelt om authentiek te zijn, hun eigen keuzes te maken en verantwoordelijkheid te nemen voor hun acties, wat kan leiden tot persoonlijke groei, voldoening en geluk.

Het is niet eenvoudig om een motivatie zoals **'voldoening'** in één bepaalde cluster onder te brengen, aangezien het op zichzelf al een cluster zou kunnen zijn. Voldoening draagt in de eerste plaats bij tot zingeving omdat het een gevoel van doel en betekenis in het leven kan geven. De term werd geregeld vermeld als reden om voor het onderwijs te kiezen, voornamelijk gelinkt aan veel terugkrijgen, zoals complimenten, liefde en dankbaarheid. Alle bovenstaande redenen dragen dan ook bij tot dat gevoel van 'voldoening'.

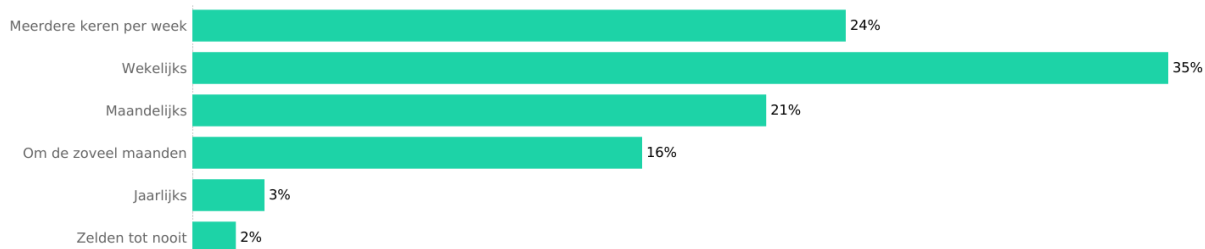

Citaat gebruiker

“Tot de dag dat ik geen voldoening meer uit de job haal, geef ik les.”

Wanneer we in de app bevroegen hoe vaak onze respondenten het gevoel hebben een positieve invloed te hebben op het leven van een leerling, antwoordde de meerderheid (59%) dat dit één keer of zelfs meermaals per week was.

Hoe vaak heb je het gevoel dat je met je werk een positieve invloed hebt op het leven van een leerling/student/cursist?

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 695 leraren op 19-08-2023

Persoonlijke en professionele ontwikkeling

Deze cluster gaat over motivaties die gerelateerd zijn aan het voortdurend leren en ontwikkelen als leraar, zowel op professioneel als op persoonlijk vlak.

Veel leraren hebben duidelijk een passie voor hun vak, en vinden een waar plezier in het **'lesgeven'**. Daarbovenop draagt onderwijzen bij tot de eigen ontwikkeling. Lesgeven is misschien wel de belangrijkste bron van persoonlijke en professionele ontwikkeling voor leraren. Door dagelijks voor de klas te staan, krijgen ze de kans om hun didactische en pedagogische vaardigheden aan te scherpen, hun kennis te verdiepen, en nieuwe onderwijsmethoden en -technologieën te verkennen. Goede leraren zijn levenslange leerlingen: ze blijven zichzelf bijscholen, en volgen workshops en cursussen om hun vakbekwaamheid te verbeteren en op de hoogte te blijven van de laatste onderwijsontwikkelingen. **'Zelf bijleren'** kwam dan ook vaak terug in de motivaties om voor onderwijs te kiezen. Veel onderwijsprofessionals tonen zich leergierig, zetten in op levenslang leren, en willen hun wereld groter maken. Veel leraren vinden bijvoorbeeld **'creativiteit'** een belangrijk en motiverend onderdeel van het beroep. Dit gaat dan onder andere over creatief omgaan met leerstof, en nieuwe dingen uitproberen.

Citaat gebruiker

"Ik doe de job nog steeds heel graag. Je krijgt veel terug van de leerlingen. Elke dag is anders. Ik blijf fit en fris van geest door alle uitdagingen."

Onderwijs zit boordevol uitdagingen. Leraren worden vaak geconfronteerd met moeilijke situaties, zoals inspelen op de noden van individuele leerlingen, controle behouden over de klasgroep, zich aanpassen aan voortdurende veranderingen in het onderwijsstelsel, e.d. Heel wat leraren benoemen deze **'uitdagingen'** net als een motor om in het onderwijs te blijven. Het hoofd bieden aan uitdagingen kan enerzijds zeer belonend zijn, en kan anderzijds bijdragen tot het ontwikkelen van probleemoplossende vaardigheden waarbij veerkracht en zelfvertrouwen vergroten.

Werkcontacten

Deze cluster verwijst naar de relaties die leraren hebben met anderen in hun professionele omgeving. Zowel collega's als ouders kwamen daarbij geregeld aan bod.

Zoals voor veel jobs geldt, spelen '**collega's**' een belangrijke rol in hoe je de job ervaart. In ons eerdere rapport over 'De droomschool' (Vanderheeren, De Meyer, Thys, & De Bruyckere, 2022) stelden we al dat het belang van de sfeer in een schoolteam niet te onderschatten valt. Werknemers spenderen dan ook gemiddeld meer tijd met hun collega's dan met vrienden of familie (Glorieux et al., 2015). Eerder onderzoek wijst uit dat hoe leraren zich voelen, of ze het volhouden in onderwijs en voldoende energie krijgen, deels afhangt van de kwaliteit van hun relaties met collega's op school (Meredith, 2017). Het kunnen werken met inspirerende en ondersteunende collega's kan het werk alvast aangener maken, en biedt tevens kansen voor de persoonlijke en professionele ontwikkeling.

Citaat gebruiker

“De verbondenheid en goede samenwerking met de naaste collega's.”

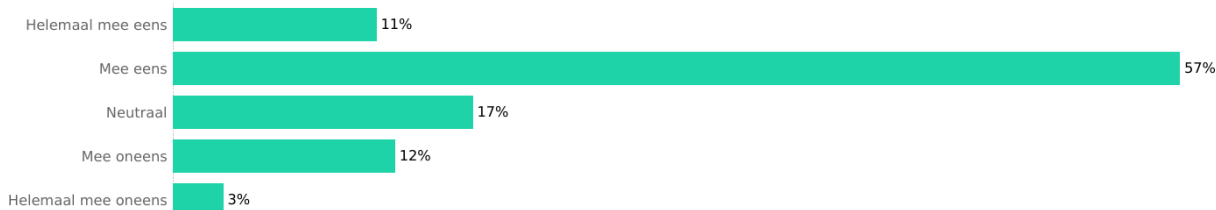
Het contact met '**ouders**' is een integraal onderdeel van het onderwijsberoep. Heel wat leraren vinden voldoening in het samenwerken met ouders om het leerproces van hun kinderen te ondersteunen. Dankbaarheid en positieve reacties van ouders worden dermate op prijs gesteld. Het opbouwen van positieve relaties met ouders kan leiden tot een gevoel van waardering en erkenning voor het werk van de leraar.

Werkomstandigheden

Deze cluster behandelt de praktische aspecten van het onderwijs, zoals salaris, werktijden, vakantieperiodes, e.d.

Het '**loon**' wordt door veel onderwijsprofessionals expliciet gewaardeerd, alsook het '**pensioen**'. Onderstaand resultaat bevestigt dit.

Stelling: ik ben tevreden met mijn loon.

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 851 leraren op 09-09-2023

De **‘structuur’** die onderwijs biedt, kwam af en toe aan bod in de antwoorden van de respondenten. Eén respondent heeft het over ‘de structuur van een lesdag’. Structuur in termen van werktijden en vakantieperiodes kan aantrekkelijk zijn voor mensen die waarde hechten aan een regelmatig werkpatroon, met afwisseling door de schoolvakanties. **‘Arbeidstijden’** werd dan ook frequent vermeld als reden om voor het onderwijs te kiezen. In vergelijking met sommige andere beroepen hebben leraren redelijk gestandaardiseerde arbeidstijden. De respondenten hebben het over mooie uren, flexibele uren en lesvrije uren (bv. in het secundair onderwijs), maar ook over het zelf mogen indelen van de werktijd, of een soepel beleid rond deeltijds werken. Een aantal respondenten gaven aan dat de arbeidstijden compatibel zijn met een gezinsleven. Je bent thuis wanneer de kinderen thuis zijn. Sommigen hebben daardoor geen opvang nodig.

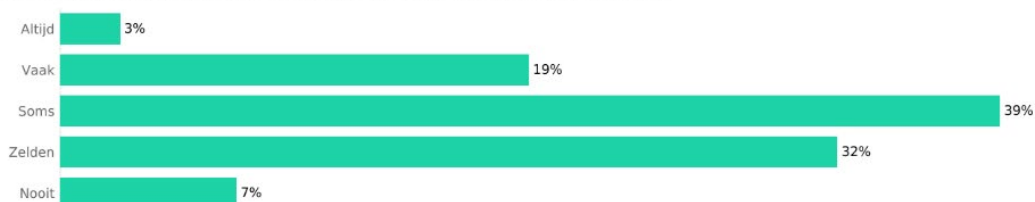

Citaat gebruiker

“Mijn uren komen overeen met de schooluren en vakantiedagen van mijn kinderen.”

Volgens bepaalde respondenten draagt dit bij tot een goede **‘work-life balance’**, maar daar is niet iedereen het mee eens. De resultaten van Teacher Tapp maken al jaren duidelijk dat deconnecteren een grote uitdaging is voor onderwijsprofessionals.

Slaag je erin om je mentaal los te koppelen van je job wanneer je niet aan het werk bent?

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 1.359 leraren op 11-04-2022

In dezelfde context blijken de **‘vakantiedagen’** erg populair te zijn. Het onderwijs biedt lange zomervakanties, verlof tijdens feestdagen en reguliere schoolvakanties. Dit geeft leraren de mogelijkheid om te rusten, te herstellen en hun persoonlijke leven te plannen tijdens de vrije dagen.

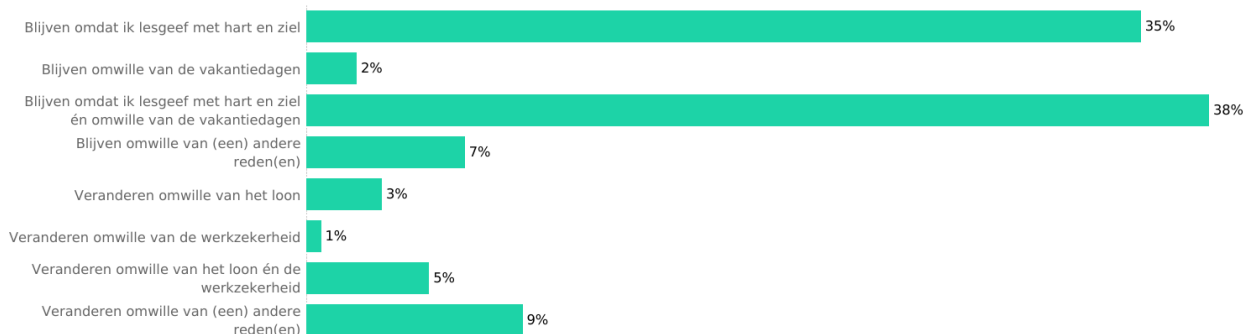

Citaat gebruiker

“De kans om kinderen mee richting te geven (en stiekem toch ook wel de verdiende vakanties).”

Onderstaand resultaat toont dat heel wat leraren lesgeven met hart en ziel, maar dat de vakantiedagen ook zeer welkom zijn.

Als je kon kiezen tussen je huidige job, en een beter betaalde vaste job met heel wat extralegale voordelen maar minder vakantiedagen; wat zou je kiezen?

Teacher Tapp VL - vraag beantwoord door 658 leraren op 18-08-2023

Onder andere door het lerarentekort is de **‘werkzekerheid’** in het leerplichtonderwijs nu groter dan ooit, wat voor sommigen eveneens een belangrijke drijfveer is/was in hun keuze voor het onderwijs. Zowel het systeem van vaste benoemingen als anciënniteit werden vernoemd als extra stimulans.

Ook **‘variëteit’** is onlosmakelijk verbonden met de job: respondenten schrijven dat afwisseling, flexibiliteit en nieuwe prikkels het werk uitdagend en boeiend houden.

Citaat gebruiker

“Ik doe mijn job graag. Geen enkele andere job is zo afwisselend en veelzijdig. Geen enkele andere job geeft zoveel voldoening.”

Andere motivaties

Deze cluster lijst redenen op die niet direct passen in de andere categorieën, omdat ze eerder negatief van aard zijn.

Er zijn mensen die in het onderwijs stappen **‘omdat het niet anders kan’**. Verklaringen die hierbij werden geboden, waren bijvoorbeeld: om medische redenen, niks anders kunnen, of geen tijd hebben om iets anders te zoeken.

Citaat gebruiker

“Ik heb expertise opgebouwd en wil dat graag delen. Ik ben ook nergens anders goed in.”

Ook **'leeftijd'** bleek een reden om in het onderwijs te blijven. Daaronder zaten motivaties zoals bijna op pensioen gaan of 'vastgeroest' zijn.

Citaat gebruiker

"Ik ben te oud om iets anders te durven beginnen."

Deze laatste twee drijfveren waren uitzonderlijk in de lange lijst van positieve motivaties.

Conclusie

Citaat gebruiker

"Daar vooraan staan, dat is het mooiste."

Dit onderzoeksrapport toont aan dat heel veel leraren ondanks het aanhoudende lerarentekort en de vele uitdagingen gemotiveerd zijn om in het onderwijs te blijven. Een verscheidenheid aan beweegredenen ligt hieraan ten grondslag.

Onderwijs is voor velen een roeping, een kans om bij te dragen aan de samenleving, om een verschil te maken, om een steentje te verleggen in het leven van kinderen en jongeren. De leerlingen prijken met stip bovenaan de lijst met drijfveren: een impact kunnen hebben op hun ontwikkeling kan een diep gevoel van zingeving bezorgen. Dagelijks samenwerken met diverse actoren, en daarin voldoende autonomie kunnen bewaren, geeft onderwijsprofessionals voldoening. Veel leraren genieten van het lesgeven. Onderwijs is een motor naar voortdurende ontwikkeling, niet alleen op professioneel maar ook op persoonlijk vlak. Daarnaast worden het loon, de arbeidstijden, en de vakantiedagen gewaardeerd.

Wat kunnen deze drijfveren nu precies betekenen voor het beroep en het onderwijsbeleid? Deze motivaties zijn van onschatbare waarde in het bedenken en implementeren van strategieën om leraren te werven, en vooral ook te behouden. Beleidskeuzes in verband met het lerarentekort, zowel op meso- als op macroniveau, zouden vanuit deze drijfveren – aangegeven door de leraren zelf – moeten vertrekken.

Het belang van "samen school maken" en de impact hiervan op de motivatie van leraren is niet te onderschatten. In dit opzicht kan er meer ingezet worden op samenwerking binnen schoolteams. De recente beleidskeuze voor leraar-experten lijkt niet te stroken met deze bevindingen (cf. artikel

Baeck, 2023). Verbondenheid en goede relaties met collega's zijn duidelijk een drijfveer om in het onderwijs te blijven. Dit komt mogelijks onder druk te staan door het opvoeren van competitie onder leraren onderling. Op basis van dit onderzoek lijkt het zinvoller om in te zetten op de mogelijkheid om voldoening te halen uit de kerntaak in het onderwijs, namelijk het lesgeven en het werken met leerlingen, en dit samen met collega's en ouders.

Dit rapport werpt licht op de intrinsieke motivatie van leraren om hun roeping te volgen, ondanks de uitdagingen waarmee ze worden geconfronteerd. Het onthult de diepe passie en betrokkenheid van leraren bij hun werk. Inzetten op een onderwijsbeleid dat deze drijfveren versterkt, kan resulteren in een duurzame verbetering van de loopbaan van leraren.

Citaat gebruiker

“Na enkele jaren uit het onderwijs geweest te zijn, weet ik zeker dat leerkracht geen job is, maar een staat van zijn. En ik BEN er eentje ...”

Referentielijst

- Baeck, S. (2023, 24 mei). Extra loon voor leraar-specialist moet job van leraar aantrekkelijker maken. VRT nws. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/05/23/lerarentekort-maatregelen/>
- Craig, C. J., Hill-Jackson, V., & Kwok, A. (2023). Teacher shortages: What are we short of? *Journal of Teacher Education*, 74(3), 209–213. <https://doi.org/10.1177/00224871231166244>
- De Bruyckere, P., De Meyer, G., & Vanassche, S. (2021). *Teacher Tapp Vlaanderen: wat heeft onderwijs nu nodig* (rapport). Arteveldehogeschool, Lerarenopleiding.
- Glorieux, I., Minnen, J., van Tienoven, T. P., Deyaert, J., & Mészáros, E. (2015). Evolutions in time-use and division of labour of men and women. *Revue Interventions Économiques. Papers in Political Economy*, 53. <https://doi.org/10.4000/interventionseconomiques.2568>
- Godderis, L., Schouteden, M., Vandenbroeck, S. et al. (2023). Lerarenwelzijn en lerarentekort: een Balans met twee zijden. Analyse RAPSI data IDEWE
- Meredith, C. (2017). *Connecting the dots. A social network perspective on social-organizational processes in secondary schools* (doctoraatproefschrift). KULeuven, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen.
- OECD (2017), Education Policy Outlook: Belgium, available at: www.oecd.org/edu/profiles.htm.
- Statista (5 april 2023). School population in Flemish education 2021/'22, by education level. <https://www.statista.com/statistics/536696/school-population-flanders-by-education-level/>
- Vanderheeren, S., De Meyer, G., Thys, S., & De Bruyckere, P. (2022). *Teacher Tapp Vlaanderen: mijn droomschool* (rapport). Arteveldehogeschool, Lerarenopleiding.